KAJUS JULIUS CEZARIS

GALIJOS KARŲ APRAŠYMAS

VI KNYGA

VERTĖ F. R-as.

A. Ptašeko knygyno leidinys.

Kaunas — — — — — — 1935 m.

KAJUS JULIUS CEZARIS

GALIJOS KARŲ APRAŠYMAS

VI KNYGA

VERTĖ F. R-as.

EX LIBRIS
LEONO GUDAIČIO

A. Ptašeko knygyno leidinys.

Kaunas — — — — — — 1935 m.

94

C 25900-6

Kazlauskio ir Beno spaustuvė Kaunas, Laisvės al. 15.

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO
BIBLIOTEKA
Inv. Nr. A 205506(1)

I.

Cezaris, laukdamas dėl daugelio priežasčių didesnio Galijos bruzdėjimo, nutarė per pasiuntinius Marką Silaną, Gajų Antistijų Reginą, Titą Sekstijų padaryti naujokų ėmimą. Kartu nuo prokonsulo Gnejaus Pompėjaus prašė, kadangi pastarasis, kaip vyriausias vadas, valstybės gerovės dėliai prie Romos miesto pasiliko, kad įsakytų prie vėliavų susirinkti ir pas jį (Cezarį) iškeliauti tiems, kuriuos buvo atsivedęs iš šiapusinės (Cisalpinės) Galijos konsului prisiekti. Jis manė, kad labai svarbu palaikyti Galijoje išsiplėtusią nuomonę apie Romos (Italijos) galybę, kad, jei koks nors būtų kare patirtas nuostolis, jį ne tik trumpu laiku pataisyti, bet ir didesniais kariuomenės būriais papildyti gali. Kada Pompėjus tat dėl valstybės gerovės ir dėl draugiškumo padarė, greitai pabaigęs per savuosius (legatus) naujokų ėmimą, sutvarkęs ir atvedęs iki žiemos pabaigai tris legijonus bei padvigubinęs tų kohortų skaičių, kurių su Kvintu Tituriju buvo netekęs, greitumu ir karo jėgomis įrodė, kiek daug reiškia romėnų tautos drausmė ir turtai (karo pajėgos).

II.

Užmušus Induciomarą, kaip aukščiau minėjome, valdžią Treverai paveda jo giminėms. Jie nesiliauna kurstyti ir papirkinėti šalia gyvenančius germanus. Kai artimuosiuose negauna pritarimo, kursto toliau

gyvenančius. Suradę kai kurias valstybes, jie sustiprina sutartį priesaika, o įkaitais apsaugoja pinigų sumokėjimą; su Ambiorigu gi padaro draugišką sutartį. Cezaris, kai sužinojo apie tuos dalykus ir kai pamatė, kad iš visų pusių rengiamasi į karą, kad nervijai, atuatukai ir menapijai, susijungę su visomis šiapus Reino gyvenančiomis germanų giminėmis, yra apsiginklavę, kad senonai neatvyko įsakius, o su karnutais ir kaimyninėmis valstybėmis tariasi, kad germanai nuolatinėmis nuo traverų pasiuntinybėmis kurstomi, manė, kad jam (Cezariui) greičiau reikia pagalvoti apie karą.

III.

Ir taip, dar nepasibaigus žiemai, sutraukęs keturis artimiausius legijonus, netikėtai į nervijų kraštą patraukė ir, pirmiau negu jie (nervijai) galėjo susirinkti arba pabėgti, jis (Cezaris), didelį gyvulių bei žmonių skaičių paėmęs, ir tą grobį pavedęs kareiviams, nuniokojęs jų laukus, privertė pasiduoti ir įkaitus jam duoti. Greitai pabaigęs darbą, vėl legijonus nuvedė į žieminę stovyklą. Anksti pavasaryje, kaip paprastai, paskelbęs Galijoje susirinkimą, kai visi, išskyrus senonus, karnutus ir treverus, susirinko, jis manė, kad tai yra karo ir sukilimo pradžia, susirinkimą perkelia į paryziečių Luteciją, kad atrodytų, jog jis visą kitą laiko mažiau svarbiu dalyku. Jie (paryziečiai) buvo senonų kaimynai ir sentėvių laikais susijungę į vieną valstybę, bet, manoma, prie šio sumanymo neprisidėję. Cezaris, paskelbęs šį dalyką iš tribūnos, tą pačią dieną iškeliavo į senonus ir skubiai ten atvyko.

IV.

Akonas, sužinojęs apie jo (Cezario) atvykimą, kuris to sumanymo buvo vadas, įsako minioms susirinkti į miestus. Bebandant jiems susirinkti, pirmiau negu tai galėjo įvykdyti, pranešama, kad atvyko romėnai. Aplinkybių verčiami atsisako nuo sumanymo ir siunčia pas Cezarį pasiuntinius prašyti pasigailėjimo. Jie kreipiasi į Cezarį hedujams tarpininkaujant, kurių globoje nuo senų laikų buvo. Cezaris, prašant hedujams, mielai senonams dovanoja ir priima jų pasiteisinimą, kadangi jis manė, kad vasaros laikas esąs reikalingas prieš akis stovinčiam karui, o ne tardymui. Išreikalavęs šimtą įkaitų, paveda juos saugoti hedujams. Karnutai, pasinaudoję remų tarpininkavimu, kurių globoje jie buvo, siunčia į ten pasiuntinius ir įkaitus. Jie gauna tokį pat atsakymą. Cezaris paleidžia susirinkimą ir įsako valstybėms pristatyti raitelių.

V.

Nuraminęs šią Galijos dalį, jis (Cezaris) visą dėmesį ir rūpestį nukreipia į treverų ir Ambijorigo karą. Kavarinui su senonų kavalerija jis įsakė vykti kartu su savim, kad dėl jo (Kavarino) keršto ar dėl tos neapykantos, kurią jis buvo nusipelnęs, nekiltų koks nors valstybėje sumišimas. Sutvarkęs šiuos dalykus, kadangi laikė neabejotinu dalyku, kad Ambijorigas nesikaus, tai mėgino įspėti kitus jo (Ambijorigo) planus.

Gyveno prie eburonų sienos neišbrendamomis pelkėmis ir miškais apsupti menapijai, kurie vieni iš Galijos niekuomet nebuvo siuntę pas Cezarį pasiun-

tinių prašyti taikos. Jis (Cezaris) žinojo, kad Ambijorigas su jais yra geruose santykiuose; taip pat buvo sužinojęs, kad susibičiuliavęs per treverus su germanais. Tada jis (Cezaris) sumanė atimti jam (Ambijorigui) pagalbą pirmiau, negu jį patį pulti dėl to, kad Ambijorigas, netekęs vilties išsigelbėti, nebūtų priverstas arba pasislėpti menapijuose arba susijungti su anapus Reino gyvenančiais germanais. Padaręs tokį planą, siunčia visos kariuomenės gurguolę į treverus pas Labijeną bei įsako vykti pas jį dviem legijonam, o pats su penkiais pasirengusiais legijonais iškeliauja į menapijų kraštą. Pastarieji, nesurinkę jokio būrio, pasitikėdami vietos saugumu, pabėga į miškus bei pelkes ir susigabena ten visą savo mantą.

VI.

Cesaris, pasidalinęs kariuomenę su legatu Gajum Fabiju ir kvestoriu Marku Krasu, greitai padirbdinęs tiltus, puola iš trijų pusių. Jis sudegina kaimus ir vienkiemius ir paima labai daug gyvulių ir žmonių. Menapijai šių dalykų priversti siunčia pas Cezarį pasiuntinius prašyti taikos. Gavęs (iš menapijų) įkaitus, griežtai pabrėžia, kad juos (menapijus) laikysiąs priešais, jeigu Ambijorigą arba jo pasiuntinius priims į savo kraštą. Šiuos dalykus sutvarkęs, palieka menapijų krašte su kavalerija kaip saugotoją Komijų Atrebą, o pats į treverus iškeliauja.

VII.

Kol tai Cezario daroma, treverai, surinkę didelius kavalerijos ir pėstininkų būrius, rengiasi pulti Labijeną, kuris su vienu legijonu jų krašte žiemojo.

Jau buvo nuo jo atstu ne daugiau dviejų dienų kelionės, tik štai sužino, kad atvykę Cezario pasiųsti du legijonai. Pasistatę stovyklas penkiolika tūkstančių žingsnių atstu, jie nutaria laukti germanų pagalbos. Sužinojęs priešų planus, Labijenas viliasi, kad dėl jų neatsargumo pasitaikys kokia nors proga susiremti, tai, palikęs gurguolei apsaugoti penkias kohortas, su dvidešimts penkiomis kohortomis ir didele kavalerija iškeliauja prieš priešą ir už tūkstančio žingsnių pastato stovyklą. Tarp Labijeno ir priešų buvo stačiais krantais sunkiai pereinama upė. Jis (Labijenas) manė, kad per ją nei priešai kelsis, nei pats neturėjo noro keltis. Kas dieną augo pagalbos viltis. Jis paskelbia viešai susirinkime, kadangi sako artinasi germanai, tai nei savo nei kariuomenės likimo nestatysiąs į pavojų ir kitą dieną, auštant, iškeliausiąs. Ta žinia greitai pasiekia priešus, nes iš didelio galų raitelių skaičiaus, kai kuriuos vertė tėvynės meilė prijausti galų reikalams. Naktyje, Labijenas, sušaukęs karo tribūnus ir vyriausius centūrijonus, išdėsto savo planą ir, kad tuo labiau sukeltų priešuose įtarimą baimės, su didesniu bruzdėjimų ir triukšmu, kaip kad paprastai romėnai daro, įsako nuimti stovyklas. Dėl to jis padaro iškeliavimą panašų į bėgimą. Ir šis dalykas taip pat per žvalgus dėl tokio artumo stovyklų dar prieš dieną pranešamas priešams.

VIII.

Vos tik paskutiniai būriai buvo išėję už sustiprinimų, kai galai pasitarę tarp savęs, kad neišleistų iš rankų viltosi grobio — mat ilgu, esant pergąsdintiems romėnams, laukti germanų pagalbos, ir neleidžianti jų

garbė, kad su tokiais dideliais kariuomenės būriais taip menką būrelį, ypač dar bėgantį ir apsunkintą, neišdrįstų pulti — nusprendžia pereiti per upę ir nepatogioje vietoje pradėti mūšį. Numatydamas Labijenas kas bus (kad tai gali įvykti), kad išviliotų visus šiapus upės, tęsdamas tariamąjį atsitraukimą, ramiai sau keliauja toliau. Tuomet, pasiuntęs truputį toliau gurguolę ir pastatęs viename kalnelyje, tarė: „Kareiviai, turite, ko prašėte, gerą progą; turite priešą nepasiruošusį ir nepatogioje vietoje: parodykite mums vadams tą patį narsumą, kurį dažnai parodydavote vadui ir manykite, kad jis čia pat dalyvauja ir tai jūs savo akimis matote“. Tuojau jis liepia atkreipti į priešą vėliavas ir išsirikiuoti. Keletą raitelių būrių gurguolės apsaugai pasiuntęs, kitus pastato iš šonų. Mūsiškiai greitai, pakėlę triukšmą, paleidžia į priešus ietis. Pastarieji, kai visai netikėtai pamatė, kad tie, kuriuos manė pabėgusius, pasiruošę į mūšį prieš juos vyksta, puolimo atlaikyti negalėjo ir, pirmame susidūrime priversti bėgti, pasileido į artimiausias girias. Labijenas vijosi juos raiteliais ir didelį skaičių išžudęs, dar daugiau paėmęs į nelaisvę, po keleto dienų priėmė (treverų) valstybę į savo globą. Germanai, kurie vyko į pagalbą, išgirdę apie treverų pabėgimą, sugrįžo namo. Induciomaro giminės, kurie buvo sukilimo kaltininkai, lydėjusios germanus (juos) pasitraukė iš valstybės. Cingetorigui, kuris, kaip nurodėme, nuo pradžios pasiliko (romėnams) ištikimas, pavesta valdžia taikos ir karo metu.

IX.

Cezaris, po to, kai iš menapijų į treverus atvyko, dėl dviejų priežasčių nutarė persikelti per Reiną.

Viena iš jų buvo, kad treverai prieš jį buvo pasiuntę pagelbinius būrius (pagalbą), kita, kad Ambijorigas pas juos neturėtų prieglaudos. Šiuos dalykus sutvarkęs, truputį aukščiau tos vietos, kur anksčiau kariuomenę buvo pervedęs, nutarė pastatyti tiltą. Žinomu ir nustatytu planu su dideliu kareivių rūpesčiu per keletą dienų darbas baigiamas. Palikęs treveruose tvirtą tilto apsaugą, kad nekiltų iš treverų pusės staiga koks nors sumišimas, kitus kariuomenės būrius ir kavaleriją pervedė per tiltą. Ubijai, kurie prieš tai įkaitus buvo davę ir pasidavę jo valdžion, pasiteisinti siunčia pas jį pasiuntinius, kad jie praneštų, jog niekas iš jų valstybės treverams nesiuntęs pagalbos ir nesulaužęs ištikimybės. Jie labai prašo, kad jų pasigailėtų, kad bendra germanų neapykanta nebūtų nubausti nekaltieji už kaltuosius, o jei norėtų daugiau gauti įkaitų, tai jie pasižada. Cezaris, ištyręs dalyką, randa, kad svebai yra siuntę pagalbą, todėl ubijų atsiprašymą priima ir teiraujasi į svebų kraštą kelių.

X.

Tuo tarpu po keleto dienų nuo ubijų sužino, kad visi svebai kariuomenę į vieną vietą traukia ir toms tautoms, kurios yra jų valdžioje, praneša, kad pagalbinius pėstininkų ir raitelių būrius atsiųstų. Sužinojęs apie šiuos dalykus, (numato) pasirūpina maistu ir išrenka stovyklai tinkamą vietą. Ubijams gi įsako, kad gyvulius išsivestų ir visą savo turtą iš kaimų į į miestus sugabentų, vildamasis, kad barbarai ir neprityrę žmonės maisto stokos privesti bus priversti kautis nepatogiose sąlygose. Jis paveda, kad nuola-

tinius žvalgus į svebus siuntinėtų ir, kas pas anuos dedasi, sužinotų. Jie padaro kas įsakyta ir, praleidę keletą dienų, praneša, kad visi svebai, po to, kai gavo tikresnių žinių apie romėnų kariuomenę, toli į šalies gilumą, su visomis savo ir sąjungininkų, kuriuos buvo sutraukę, kariuomenėmis, pasitraukė. Ten yra labai didelis miškas, kuris vadinasi Bacenais. Šis miškas skverbiasi toli į krašto vidų ir, būdamas iš prigimties siena, cheruskus nuo svebų, svebus nuo cheruskų skriaudų ir užpuldinėjimų sulaiko. Svebai šio miško pradžioje nutarė laukti romėnų atvykimo.

XI.

Kadangi prieita ligi šios vietos, rodosi, ne pro šalį būtų papasakoti apie Galijos ir Germanijos papročius ir kuo jos skiriasi tarp savęs. Galijoje, ne tik visose valstybėlėse, visose srityse ir apskritai visose valstybės dalyse, bet beveik ir kiekvienoje šeimoje yra partijos. Tų gi partijų yra vadai, kurie, jų (manymu) nuomone, privalo turėti didžiausią autoritetą (įtaką), kad visuose dalykuose ir sumanymuose jų nuomonė ir sprendimas galėtų būti (būtų) paskutis žodis. Dėl to, rodosi, šis paprotys pas juos įsigalėjo senovėje, kad niekas iš liaudies prieš galingesnį nestokotų pagalbos, nes nė vienas partijos vadas neleidžia savuosius spausti ir persekioti, o jei kitaip elgtųsi, neturėtų savųjų tarpe jokios įtakos. Panaši tvarka yra visoje Galijoje, mat visos valstybės (giminės) yra pasidalinę į dvi dalis (partijas).

XII.

Kai Cezaris į Galiją atvyko, vienos partijos vadai buvo edujai, kitos sekvanai. Pastarieji, kadangi

patys per maža turėjo reikšmės, nes nuo senų laikų daugiausia turėjo įtakos edujai, pas kuriuos buvo didelis skaičius klijentų, su germanais ir Arijovistu susijungė ir juos dideliais pažadais bei dovanomis į savo pusę patraukė. Po daugelio pasisekusių mūšių ir išžudymo visos edujų diduomenės, tiek įsigalėjo, kad didelę dalį klijentų nuo edujų į savo pusę patraukė ir įkaitus nuo šių vadų vaikus paėmė. Be to, privertė tautos vardu prisiekti, kad edujai jokio sąmokslo nedarysią prieš sekvanus, dalį okupuoto jėga kaimyninio krašto pasisavino ir visos Galijos vyriausią krašto valdžią pasiėmė. Divitiakas, paskatintas tokio reikalo, iškeliavo Romon pas senatą prašyti pagalbos, bet nieko nepešęs, sugrįžo atgal. Aplinkybėms su Cezario atvykimu pasikeitus, grąžinus edujams įkaitus, vėl įsigijus senuosius klijentus, o per Cazarį susiradus dar naujus, kadangi tie, kurie susisijungė (susibičiuliavo) su edujais, matė, kad jie naudojasi geresnėmis sąlygomis ir teisingesne valdžia bei visais kitais atžvilgiais jų reikšmę ir pagarbą padidinus, sekvanai vyriausią krašto valdžią prarado. Jų vietą užėmė remai, kadangi buvo aišku, kad jie pas Cezarį turėjo tiek pat prielankumo. Tie, kurie dėl seno nesutikimo negalėjo jokiu būdu su edujais susijungti, pasidavė remų globai. Jie šiuos uoliai gynė, tokiu būdu išlaikė ir naują ir staiga įgytą reikšmę. Tad aplinkybės tuo laiku buvo tokios, kad edujai ilgai buvo laikomi pačiais žymiausiais, o antrą garbe vietą užėmė remai.

XIII.

Tų žmonių visoje Galijoje, kurie įsigijo nemaža reikšmės ir pagarbos, yra du luomai. Mat liaudis

laikoma beveik vergų vietoje, kuri pati nieko nesiryžta ir nekviečiama į jokį susirinkimą. Deugelis, kai tik yra spaudžiami arba skolų arba mokesčių didumu arba galingųjų (skriaudžiami) skriaudomis, patys pasiduoda į vergiją. Didikai į juos turi tokias pat teises, kaip ponai į vergus. Iš šių dviejų luomų vienas yra druidų, antras — raitelių. Druidai dalyvauja tikybinėse apeigose, rūpinasi viešais ir privatiniais aukojimais, aiškina religinius dalykus. Pas šiuos didelis skaičius jaunuolių mokytis susirenka, kurie yra pas juos (galus) labai gerbiami. Mat jie riša beveik visus viešus ir privatinius nesusipratimus ir, jeigu koks nors nusikaltimas yra padarytas, jeigu įvykusi žmogžudystė, jeigu yra ginčas dėl paveldėjimo arba dėl žemės, tie patys druidai svarsto ir nustato bausmes bei dovanas. Jeigu koks nors privatinis asmuo arba tauta jų nutarimo neklauso, uždraudžia aukojimus. Ši bausmė pas juos yra sunkiausia. Kuriems taip yra uždrausta, tie yra laikomi nedorųjų ir nusikaltusiųjų skaičiuje. Visi nuo jų šalinasi, vengia su jais susitikti ir pasikalbėti, kad iš susidūrimo neturėtų kokio nors nesmagumo. Kada jie teisingumo ieško, teismas atsisako spręsti ir jiems neteikiama jokios pagarbos. Šiems gi visiems druidams vadovauja vienas, kuris tarp jų naudojasi didžiausia pagarba. Šiam mirus, užima jo vietą tas, kuris iš visų likusiųjų pralenkia kitus kilnumu. Jeigu visi yra lygūs, tas, — kuris, druidų balsavimu, daugiausia balsų gavo. Kartais dėl pirmenybės varžosi ginklu. Jie tam tikru metų laiku apsigyvena pašvęstoje vietoje, karnutų krašte, šis kraštas yra visos Galijos viduryje. Čia iš visų pusių susirenka tie, kurie turi nesusipratimų,

klauso jų nutarimų ir sprendimų. Druidų mokslas, manoma, išrastas Britanijoje ir iš ten į Galiją perkeltas. Dabar, kurie (uoliau) arčiau nori tą mokslą pažinti, dažniausia vyksta ten mokytis.

XIV.

Druidai paprastai kare nedalyvaudavo ir mokesčių kartu su kitais nemokėdavo. Jie turi atleidimą nuo karo tarnybos ir visokių kitų pareigų. Paskatinti tokių didelių privilegijų, daugelis savo noru susirenka mokytis ir nuo tėvų bei artimųjų yra siunčiami. Sakoma, kad jie ten didelį eilėraščių skaičių išmoksta atmintinai. Todėl kai kurie mokosi po dvidešimts metų. Ir mano, kad yra neleistina to mokslo užrašinėti, kai tuo tarpu kituose dalykuose, viešuose ir privačiuose reikaluose, naudojasi graikų rašmenimis. Man rodosi, jog tai yra nustatyta dėl dviejų priežasčių, kad nenori, kad jų mokslas pasklistų liaudyje ir, kad mokiniai, pasitikėdami raštu, neapleistų atminties lavinimo, kas atsitinka beveik daugumai, kai pasitikėdami užrašais, ima mažiau kreipti dėmesio į mokymąsi atmintinai. Pirmiausia jie nori tuo įtikinti, kad sielos nežūna, bet po mirties nuo vienų pereina prie kitų; antra, jie mano, kad paniekinus mirties baimę, labiausia sužadinamas yra narsumas. Be to, jie daug svarsto ir pasakoja jaunuomenei apie dangaus kūnus ir jų judėjimą, apie pasaulio ir žemės didumą, apie daiktų prigimtį, apie nemirtingųjų dievų jėgą ir galybę.

XV.

Kitas luomas yra raiteliai. Šie, kai tik yra reikalas, arba kyla koks nors karas, — prieš Cezario

atvykimą paprastai jis beveik kasmet atsitikdavo — kad arba jie patys užpuldavo arba užpulti gindavosi, visi dalyvauja kare. Iš jų, kuris tik yra žymesnis ir turtingesnis, tas turi aplink save klijentų ir vasalų Šiuo vienu būdu pasirodo jų įtaka ir galybė.

XVI.

Visa galų tauta yra labai pamaldi ir dėl to, kurie serga sunkesnėmis ligomis ir kurie yra karuose bei pavojuose, vietoj aukojamų gyvulių, aukoja žmones arba pasižada paaukoti. Šiuose aukojimuose naudojasi druidų pagalba. Jie mano, kad negalima permaldauti nemirtingųjų dievų valią, jeigu už žmogaus gyvybę negrąžinama žmogaus gyvybė. Tos rūšies aukojimus turi nustatytus tautos vardu. Kitos galų tautelės turi labai didelius stabus, kurių sanariai apipinti karklais, o viduriai pripildyti gyvais žmonėmis. Juos (stabus) uždegus, žmonės apsupti liepsna žūva. Nužudymas tų, kurie sugaunami yra bevagiant, beplėšiant arba kitą nusikalstamą darbą dirbant, jie mano, kad nemirtingiesiems dievams yra malonesnis. Bet kada tos rūšies žmonių pritrūksta, jie pereina prie nekaltų žmonių žudymo.

XVII.

Iš dievų labiausia garbina Merkurijų. Šio yra labai daug stabų, jį laiko viso meno išradėju, kelių ir kelionių vadu, taip pat mano, kad jis turi didžiausią įtaką (galią) įsigyti pinigams ir prekybai. Po šio labiausia garbina Apoloną, Marsą, Jupiterį ir Minervą. Apie šiuos beveik tą pačią nuomonę turi kaip ir kitos tautos, kad Apolonas pašalina ligas, Minerva

suteikianti amatams ir menui pradus, Jupiteris valdąs dangų, o Marsas veda karus. Pastarajam, kas kart, kai nusprendžia kautis, paprastai pažada paaukoti tai, ką paims kare. Kai (priešus) nugali, paimtus gyvulius aukoja, o kitus daiktus į vieną vietą sugabena. Daugelyje valstybių galima pastebėti pašvęstose vietose šių dalykų sukrautas krūvas ir labai retai atsitinka, kad kas nors, nepaisydamas religijos, išdrįstų paimtus kare (daiktus) arba pas save paslėpti arba padėtus nunešti. Už tą dalyką buvo paskirta labai sunki su kankinimais bausmė.

XVIII.

Visi galai giriasi, kad jie iš tėvo Dito yra kilę ir tvirtina taip paskelbus druidus. Dėl to jie kiekvieno laikotarpio ilgumą apibrėžia ne dienų, bet nakčių skaičiumi. Gimimo dienas, mėnesių ir metų pradžią jie taip skaičiuoja, kad naktį sektų diena. Kitais gyvenimo atvėjais skiriasi nuo kitų (galų) beveik tik tuo, kad neleidžia viešai savo vaikams pas save ateiti, išskyrus subrendusius tiek, kad gali atlikti karo tarnybą. Taip pat laiko neleistinu dalyku nepilnamečiui sūnui tėvo akyse pasirodyti viešumon.

XIX.

Vyrai, kiek gauna iš žmonų kapitalo į kraitį, tiek jie, padarę įvertinimą, savo turto prijungia prie žmonų kraičio. Šių visų pinigų bendrai vedama apyskaita ir taupomas prieauglis. Katras iš jų ilgiau gyvena, tam abiejų dalis su senesnių laikų prieaugliu tenka. Vyrai turi galios į žmonos ir vaikų gyvybę bei mirtį. Kai aukštesnės kilmės tėvas miršta, susi-

renka jo giminės ir, jei dėl mirties kyla įtarimas, tardo žmonas kaip vergus. Jei kaltė būna įrodyta, ugnimi ir visokiais kankinimo būdais nukankintas, nužudo. Laidotuvės, palyginus su galų gyvenimu, yra iškilmingos ir brangios. Viskas, kas, manoma, gyviems buvo malonu, į ugnį sumetama, net gyvuliai, o kiek anksčiau, atlikus tinkamas laidotuves, būdavo sudeginami kartu vergai ir klijantai, kuriuos žinojo, kad mirusieji yra mylėję.

XX.

Tos tautos, manoma, geriau savo valstybę valdančios, kurios turi nustatytus dėsnius. Jei kas nors iš kaimynų per gandus ir paskalas ką nors apie valstybę sužinojo, turi (tuojau) pranešti vyriausybei ir nesikalbėti su nieku kitu, kadangi yra patirta, kad dažnai lengvabūdžiai ir nepritvrę žmonės klaidingų gandų yra gąsdinami, paskatinami prie nusikaltimo bei imasi spręsti svarbiausius valstybės reikalus. Vyriausybė, ką randa reikalingu, paskelbia žmonėms, o ką, jos nuomone, randa nenaudingu — paslepia. Apie valstybės reikalus leidžiama kalbėti tik susirinkimuose.

XXI.

Germanai daug kuo skiriasi nuo šio papročio. Mat jie neturi nei druidų, kurie vadovautų religinėms apeigoms, nei užsiima aukojimais. Dievais pripažįsta tik tuos, kuriuos mato ir kurių pagalba aiškiai naudojasi: saulę, vulkaną ir mėnesį, apie kitus nė girdėti negirdėję. Visą gyvenimą jie praleidžia medžioklėse ir kariškuose pratimuose. Nuo pat mažens rūpinasi darbu ir kietu gyvenimo būdu.

XXII.

Žemdirbyste jie nesirūpina, didesnė jų maisto dalis susideda iš pieno, sūrio ir mėsos. Ir niekas neturi atskiro žemės sklypo arba nuosavų ribų, bet vyriausybė ir vadai kiekvienais metais šeimoms ir giminėms, kurios gyvena kartu, paskiria tiek žemės, kiek ir kurioje vietoje numato, o po metų verčia persikelti kitur. To dalyko jie nurodo daugelį priežasčių, kad, suvilioti nuolatiniu papročiu, nepakeistų karo mokslo žemės darbu, kad nesirūpintų praplėsti savo žemių ir galingesnieji neišvarytų silpnesniųjų iš jų valdomų žemių, kad nestatytų rūpestingiau namų apsisaugoti nuo šalčių ir karščių, kad nekiltų koks nors godumas prie pinigų, dėl ko gimsta partijos ir nesutikimai, kad ramiu dvasios nusiteikimu palaikytų liaudyje tvarką, matydami, kad kiekvieno turtai prilygsta galingesniųjų turtams.

VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETO BIBLIOTEKA
Inv. Nr. A 205506(1)

XXIII.

Valstybėms yra didžiausia garbė matyti aplinkui kuo plačiausiai nuteriotus laukus ir dykumas. Jos laiko tai drąsumo pažymiu, kad kaimynai, išvyti iš savo krašto, pasitraukia ir niekas neišdrįsta arti jų apsigyventi. Be to, jie mano, kad tuo labiau jie apsisaugosią, pašalinę netikėtų užpuolimų baimę. Kada valstybė užpulta ginasi arba pati puola, yra renkami valdininkai (magistratai), kurie tam karui vadovautų ir turėtų galią ant piliečių gyvybės ir mirties. Taikos metu nėra jokios bendros valdžios, bet atskirų kraštų ir sričių vadai savuosius teisia ir nesusipratimus mažina. Plėšimai pas juos nelaikomi biauriu darbu, kurie

įvyksta už valstybės ribų ir sako, kad tai daroma jaunuomenei lavinti bei tinginiavimui sumažinti. Kai tik kuris nors iš vadų susirinkime pasako, kad jis būsiąs vadu, tie, kurie jį sekti nori, sustoja ir pareiškia, kad jie pritaria ir iškeltam reikalui ir asmeniui, pažada jam savo pagalbą bei nuo daugumos yra užgiriami. Tie, kurie sutinka, o vėliau atsisako klausyti, laikomi pabėgėlių ir išdavikų skaičiuje ir nustoja pasitikėjimo visuose dalykuose. Jie mano, kad svečią įžeisti yra neleistina. Tie, kurie pas juos dėl kokios nors priežasties ateina, saugojami nuo skriaudos ir laikomi neliečiamais. Jiems visų namai atviri ir dalijasi su jais maistu.

XXIV.

Buvo seniau laikas, kai galai germanus narsumu viršijo, karus jiems be ypatingo reikalo skelbdavo, dėl žmonių pertekliaus ir žemės trūkumo už Reino kolonijas steigė. Ir taip, tos vietos, kurios Germanijoje yra derlingiausios, yra aplink Hercinijos girią; kaip žinau, pažįstamos Eratostenui ir kitiems graikams iš padavimų. Jie vadina ją Orcinija. Šitą vietą volskai ir tektosagai užėmė ir apsigyveno. Šios tautos lig šiol ten gyvena ir laikomos labai teisingomis bei karingomis. Dabar, kadangi germanai gyvena tokiame pat neturte, varge ir patvarume, kaip ir anksčiau, naudojasi tuo pačiu maistu ir drabužiais. Galams gi provincijų artumas ir prabangos užjūrių gyvenimo pažinimas daug padada prasigyventi ir patenkinti gyvenimo reikalus. Germanai, pamažu pripratę būti nugalimais ir daugely karų nugalėti, net ir patys nesilygina su anais narsumu.

XXV.

Šios Hercinijos girios, kuri aukščiau buvo minėta, plotas pereinamas lengvai apsitaisiusio kareivio per devynias dienas. Jos plotą kitaip aptarti negalima, nes galai kelių matų nežinojo. Ji prasideda nuo helvetų, nemetų ir raurakų krašto ir tęsiasi tiesia Dunojaus kriptimi iki dakų ir anartų sienos. Iš čia pasuka į kairę ir, įvairiomis nuo upės kriptimis, pasiekia dėl savo didumo daugelio tautų kraštus. Šioje Germanijos dalyje nėra nė vieno žmogaus, kuris pasisakytų, esąs, girdėjęs arba priėjęs tos girios pradžią, nors būtų ėjęs 60 dienų arba būtų girdėjęs, kurioje vietoje prasideda. Yra žinoma, kad toje girioje veisiasi daug rūšių gyvulių, kurių kitose vietose nepastebėta. Iš jų, kurie labiausiai skiriasi nuo kitų ir, rodosi, reikėtų paminėti, yra šie.

XXVI.

Yra ten jautis elnio išvaizdos, kurio kaktos viduryje tarp ausų kyšo vienas ragas. Jis yra aukštesnis ir tiesesnis už tuos ragus, kurie mums yra žinomi. Nuo jo viršūnės tarsi ataugos ir šakos plačiai išsiskleidžia. Ta pati prigimtis yra patelės ir patino bei tokios pat formos ir didumo ragai.

XXVII.

Yra gyvulių, kurie vadinasi briedžiais. Jų išvaizda ir kailių margumas panašus į ožkų, bet didnmu truputį jas viršija ir turi bukus ragus. Kojos gi yra be susijungimų ir narelių. Jie nesigula pailsėti ir, jeigu kokios nelaimės prislėgti sugriuva, negali išsitiesti ir atsistoti. Medžiai jiems tarnauja vietoj guolių. Prie

šių jie atsiremia ir taip truputį palinkę miega. Kai medžiotojai iš jų pėdsakų pastebi, kur paprastai laikosi, visus medžius toje vietoje arba iš šaknų pakasa, arba pakerta tiek, kad liktų tiktai stovinčių vaizdas. Kai tik jie iš papratimo čia pasilenkia, nestiprius medžius parverčia ir kartu patys sugriūva.

XXVIII.

Prie trečios jų rūšies priklauso vadinamieji stumbrai. Jie yra truputį mažesni už dramblius, išvaizda, spalva ir forma panašūs į jautį. Jie yra labai stiprūs ir labai greiti, ir nepasigaili nei žmogaus nei žvėries, kuriuos pamato. Juos duobėmis sugautus rūpestingai nužudo. Šiuo darbu užsigrūdina jaunuoliai ir lavinasi tos rūšies medžioklėse. Tie iš jaunikaičių, kurie daugiausia užmuša, parodę tautos susirinkime ragus, kaip narsumo įrodymą, įsigyja didelės pagarbos. Bet pripratinti prie žmogaus ir prijaukinti net ir maži pagauti negalima. Ragų platumas forma ir išvaizda daug skiriasi nuo mūsų jaučių ragų. Juos rūpestingai surinktus iš kraštų sidabru aplieja ir naudojasi didžiausiose puotose vietoj taurių.

XXIX.

Cezaris, po to, kai per ubijų žvalgus sužinojo, kad svebai pasitraukė į miškus, bijodamas maisto stokos, kadangi, kaip aukščiau minėjome, visi germanai labai mažai rūpinasi žemės darbu, nutarė toliau nežygiuoti. Tačiau, kad nepanaikintų visiškai barbarams baimės savo grįžimu ir, kad sulaikytų jų pagalbinę kariuomenę, nuvedęs savo kariuomenę į tilto galą, kuris siekė ubijų krantus, apie du šimtu pėdų

ilgio tilto dalį sulaužo, o gale bokštą keturių aukštų pastato ir dvylikos kogortų įgulą saugoti tiltui palieka. Tą gi vietą dar sustiprina dideliais apkasais. Šiai vietai ir sargybai viršininku paskiria jaunikaitį Kajų Volkacijų Tulą. Pats (Cezaris), kai tik pradėjo nokti javai, iškeliavęs į karą prieš Ambijorigą per Arduenų mišką — jis yra visoje Galijoje didžiausias ir, prasidėjęs Reino ir treverų kraštuose, pasiekia nervijus ir apima plotu daugiau negu penkis šimtus tūkstančių žingsnių, — siunčia pirmyn su visa kavalerija Lucijų Minucijų Bazilą, be negalėtų greitu keliavimu ir patogia proga ko nors atsiekti. Jis perspėja Bazilą, kad neleistų stovykloje kurti ugnies ir tuo nesuteiktų iš tolo kokio nors ženklo apie jo atvykimą. Be to, tvirtina pats greitai paskui vyksiąs.

XXX.

Bazilijus, kaip įsakyta, padaro. Greitai, niekam nesitikint, atvykęs, daugelį netikėtai nutveria laukuose. Jų nurodymu pas patį Ambijorigą į tą vietą patraukia, kurioje, kaip buvo pasakyta, su nedaugeliu raitelių esąs. Daug reikšmės turi laimė visuose dalykuose, taip ir kare. Mat, nors ir pasitaikė gera proga, kad Bazilijus užklupo Ambijorigą be jokios atsargos ir nepasirengusį ir jo atvykimas pirmiau nuo visų buvo pastebėtas, kaip atėjo garsas ir žinios, vis dėlto daug buvo laimės, kad jis pats, atėmus visus karo pabūklus, kuriuos prie savęs turėjo, paėmus vežimus ir arklius, išvengė mirties. Bet tai įvyko dėl to, kad jo palydovai ir giminės kokį laiką sulaikė mūsiškių puolimą siauroje vietoje, nes jo namas buvo apsuptas mišku, kaip paprastai esti galų namai, kurie daž-

niausia išvengti karščiui statomi prie miškų ir upių. Ambijorigo draugams kaunantis, kažkoks iš saviškių padėjo jam užsėsti ant arklio (užsodino ant arklio), o jį bėgantį paslėpė miškai. Taip laimė jam daug padėjo patekti į pavojų ir jo išvengti.

XXXI.

Sunku pasakyti, ar Ambijorigas tyčia nesutraukė savo kariuomenės, kadangi jis nemanė kautis, ar laiko stoka neleido ir raitelių atvykimas trukdė, nes, jo manymu, visa kariuomenė sekė paskui. Bet vienas yra aišku, kad jis, pasiuntęs po visą kraštą pasiuntinius, įsakė kiekvienam rūpintis savimi. Viena jų dalis į Ardueno mišką, kita į gretimas pelkes subėgo. Kurie buvo arčiau okeano, pasislėpė salose, kurias paprastai sudaro potviniai. Daugelis, išėję iš savo krašto, su visu savo turtu prisiglaudė pas visai svetimus žmones. Katavulkas, pusės eburonų krašto karalius, kuris kartu su Ambijorigu buvo padaręs sąmokslą, senatvės nukamuotas, kai negalėjo pakelti karo vargų ir bėgimo, visaip keikdamas Ambijorigą, kuris buvo to sumanymo kaltininkas, čismedžio uogomis nusižudė, kurių Galijoje ir Germanijoje auga didelė daugybė.

XXXII.

Segnai ir kondruzai, priklausą prie germanų padermės, jie gyvena tarp eburonų ir treverų, pasiuntė pas Cezarį pasiuntinius prašyti, kad jų nelaikytų priešų skaičiuje ir nemanytų, kad visi germanai, kurie yra šiapus Reino, eina iš vien. Jie nieko apie karą negalvoję ir jokios pagalbos Ambijorigui nesiuntę. Cezaris, kai iš-

tyrė dalyką, klausinėdamas belaisvius, įsakė, kad, jei pas juos susirinktų koki nors eburonų pabėgėliai, atsiųstų pas jį (Cezarį). Jei jie taip padarys, sakė neliesiąs jų krašto. Tuomet, padalinęs į tris dalis kariuomenę, visų legijonų gurguolę pasiuntė į Atuatuką. Toks yra tvirtovėlės vardas. Ji yra beveik vidury eburonų krašto, kur Titurijus ir Aurunkulėjus apsistojo žiemoti. Šitą vietą jis išsirinko tiek dėl kitų sumetimų, tiek dėl to, kad palengvintų kareiviams darbą, nes praeitų metų apkasai beveik čielybėje pasiliko. Gurguolėms saugoti jis paliko keturioliktą legijoną, vieną iš tų trijų legijonų, kuriuos nesenai buvo surinkęs ir atsivedęs iš Italijos. To legijono ir stovyklos viršininku išrinko Kvintą Tulijų Ciceroną ir paskyrė jam du šimtu raitelių.

XXXIII.

Padalinęs kariuomenę, jis įsako Titui Labijenui su trimis legijonais keliauti okeano link į tuos kraštus, kurie siekia menapijus. Kajų Trebonijų su lygiu (vienodu) legijonų skaičiumi siunčia naikinti tą kraštą, kuris susisiekia su Atuatukais. Jis pats (Cezaris) su likusiais trimis legijonais nutarė keliauti prie upės Šeldos, kuri įteka į Mozą ir pasiekti tolimiausius Arduena kraštus, nes girdėjo, kad į ten Ambijorigas su mažu raitelių skaičiumi iškeliavęs. Išvykdamas griežtai tvirtino, kad grįšiąs po septynių dienų, kadangi žinojo, jog tą dieną reikia duoti maisto tam legijonui, kuris buvo paliktas apsaugai. Labijenui ir Trebonijui pataria, jei šie galėtų tai padaryti nepakenkdami valstybės labui, taip pat sugrįžti tą pačią dieną, kad vėl pasitarę ir ištyrę priešų planus kitaip pradėtų karą.

XXXIV.

Neturėjo, kaip aukščiau nurodėme, jokios išlavintos kariuomenės, nei tvirtovės, nei įgulos, kad ginklu gintųsi, bet buvo į visas puses išsisklaidžiusi minia. Kiekvienas buvo apsistojęs ten, kur arba nuošali slėnis arba miškais apaugusi vieta arba nepereinama pelkė teikė šiokios tokios vilties apsisaugoti arba išsigelbėti. Šias vietas gerai žinojo kaimynai ir reikėjo didėlio atsargumo ne tiek saugojant visą kariuomenę — visai kariuomenei negalėjo atsitikti jokio pavojaus nuo išgąsdintų ir išsisklaidžiusių, — kiek pavienius kareivius, o tas dalykas iš dalies lietė visos kariuomenės gerovę. Mat daugelį toliau į mišką kvietė (viliojo) noras grobio, o nežinomi bei slapti miško keleliai, neleisdavo išsirikiavusiems pulti. Jei norėtų pribaigti ir sunaikinti nedorųjų žmonių giminę, reikėtų išsiuntinėti daugiau būrių ir išsklaidyti kareiviai. Jei norėtų laikyti manipulus po vėliavomis, kaip reikalavo nustatyta romėnų kariuomenės tvarka ir paprotys, tai pati vieta barbarams buvo apsauga ir kiekvienam iš jų būtų užtekę drąsos iš užuolandų tykoti bei išsisklaidžiusius apsupti. Kaip apskritai tokiose aplinkybėse, kiek tik galima, apsirūpinama, kad greičiau praleisdavo kai kurias progas pakenkti, nors visų sielos degė kerštu, negu kad kenkdavo, prarasdamas kiek kareivių. Cezaris išsiuntinėja į kaimynines tauteles pasiuntinius. Jis viltimi grobio visus patraukia plėšti eburionus dėl to, kad geriau miškuose statyti pavojun galų gyvybė, negu legijoninio kareivio, kartu, kad iš visų pusių didele minia už tokį nusikaltimą apsuptos tautos neliktų vardo nei garso. Greitai iš visų pusių susirinko didelis skaičius

XXXV.

Tai buvo daroma visuose eburonų kampuose ir artinosi septintoji diena, iki kurios Cezaris buvo nutaręs grįžti pas gurguolę ir legijoną. Čia galima buvo patirti, kiek daug reiškia kare laimė ir kiek suteikia netikėtų dalykų. Kadangi priešai buvo išsisklaidę ir išsigandę, kaip nurodėme, tai nebuvo jokio būrio, kuris kad ir menką baimės priežastį sukeltų Pasiekia gandas anapus Reino germanus, kad grobiami eburonai ir savaime visi kviečiami prie grobio. Sugambrai, kurie visai arti Reino gyvena ir kurie, kaip aukščiau sakėme, priėmė pabėgusius tenkterus ir usipitus, renka du tūkstančius raitelių. Jie persikelia per Reiną laivais ir keltais trisdešimts tūkstančių žingsnių žemiau tos vietos, kur buvo padarytas tiltas ir nuo Cezario palikta apsauga. Pirmiausia puola eburonų kraštus, daugelį išsisklaidžiusių iš bėgimo sugauna ir paima didelį galvijų skaičių, kurių barbarai labai trokšta. Grobio viliojami, vyksta toliau. Jų, gimusių kare ir plėšimuose, nesulaiko nei pelkės nei miškai. Jie teiraujasi iš belaisvių, kuriose vietose yra Cezaris; patiria, kad iškeliavęs toliau ir sužino, kad pasitraukusi visa kariuomenė. Tuomet vienas iš belaisvių tarė: „kam jūs vaikotės šį menką ir vargingą grobį tada, kada jūs galite tapti labai turtingi. Jūs galite per tris valandas nuvykti į Atuatuką, čia romėnų kariuomenė sunešė visus savo turtus. Įgulos ten tiek maža yra, kad net sienos negali apsupti ir niekas neišdrįsta išeiti iš sustiprinimo. Germanai, pasigodėję viltimi, tą grobį, kurį buvo radę, palieka paslėpę, o patys, naudodamiesi tuo pačiu

vadu, iš kurio nurodymų buvo tai sužinoję, patraukia į Atuatuką.

XXXVI.

Ciceronas, kuris per visas praėjusias dienas sutardamas su Cezario įsakymu su didžiausiu uolumu laikė kareivius stovykloje, net ne vienam gurguolininkui neleisdamas išeiti iš sustiprinimo, septintoje dienoje pradėjo abejoti, ar Cezaris ištesėsiąs dienų skaičių, nes girdėjo jį nukeliavus toliau ir apie grįžimą nesigirdėjo jokios žinios, kartu jis erzinosi kalbomis tų, kurie jo kantrybę beveik apsėdimu vadino, jei net iš stovyklos išeiti neleido. Galų gale jis nelaukė tokio atsitikimo, kad būtų galima išbandyti nepasisekimą trijų tūkstančių žingsnių tarpe išsklaidytiems ir beveik sunaikintiems priešams, pastačius prieš devynis legijonus ir didelį raitelių skaičių. Tada jis pasiunčia į artimiausius pasėlius penkias kogortas maisto ieškoti, tarp kurių ir stovyklos buvo vienintelis kalnelis. Daugelis iš legijonų buvo palikti stovykloje ligoniais. Iš tų gi, kurie per šį laiką buvo pasveikę, apie tris šimtus siunčiami po ypatinga vėliava. Be to, didelė daugybė gurguolininkų ir visa eilė junginių gyvulių, kurie buvo palikę stovykloje, leidus Ciceronui, eina paskui.

XXXVII.

Tuo pat laiku prie tokių nemalonių aplinkybių pasirodo germanų raiteliai ir tiesiai tuo pat smarkumu, kuriuo buvo atvykę, bando įsiveržti į stovyklą iš tos pusės, kur buvo užpakaliniai vartai. Kadangi iš tos pusės buvo miškai, tai jie ne anksčiau buvo

pastebėti, kol prisiartino prie stovyklos tiek, kad net pirkliai, kurie pasistatydavo palapines prie pylimo, negalėjo pasišalinti. Mūsiškiai, netikėtai užklupti, išsigąsta naujo įvykio ir vos pirmąjį puolimą kogorta, kuri buvo sargyboje, sulaiko. Priešai apsupa stovyklą iš visų kitų pusių, ar neatras kokio nors priėjimo. Mūsiškiai gina vartus su dideliu vargu. Kitus vartus pati vieta ir sustiprinimas saugoja savaimi. Stovykloje kyla triukšmas. Vieni iš kitų teiraujasi triukšmo priežasties. Jie nežino nei kur vėliavas nešti, nei kur kuriam skubėti, kad susijungtų su visais. Vienas sako, kad stovykla jau paimta, kitas įtikinėja, kad, sunaikinę kariuomenę ir patį vadą, barbarai atvykę nugalėtojai. Daugumas, spręsdami iš vietos, daro naujas išvadas, Kotos ir Titurijaus nelaimę, kurie toje pat tvirtovėje žuvo, išsivaizduoja. Kadangi visi taip labai buvo persigandę, įsivyrauja barbaruose nuomonė, kaip iš belaisvio buvo girdėję, kad stovykloje nėra jokios įgulos. Jie, vieni kitus skatindami, stengiasi įsiveržti vidun, kad nepaleistų iš rankų tokio didelio grobio (laimikio).

XXXVIII.

Buvo paliktas apsaugoje ligonis Publijus Sekstijus Bakulas, kuris pas Cezarį buvo pirmojo manipulo viršininku ir, apie kurį kalbėjome ankstybesniuose mūšiuose, jau penkta diena nepriiminėjo maisto. Jis, netekęs savo ir visų išsigelbėjimo vilties, beginklis išeina iš palapinės. Mato, kad gręsia priešai ir kad, esąs, pats kritingiausias momentas. Nutveria iš arčiausia stovinčiųjų ginklus ir pats atsistoja vartuose. Jį seka centurijonai tos kogortos, kuri buvo sargy-

boje ir, kartu veikdami, puolimą truputį sulaiko. Sunkiai sužeistas Sekstijus netenka sąmonės. Jis vos-nevos išgelbstimas, perduodant iš rankų į rankas. Tuo tarpu kiti taip atsigauna, kad išdrįsta stoti ant sustiprinimų ir teikti vaizdą gynėjų.

XXXIX.

Tuo tarpu mūsiškiai kareiviai, užbaigę maisto ieškojimą, išgirsta triukšmą. Pirmiausia atbėga raiteliai. Jie sužino, koks pavojingas yra momentas. Čia nėra jokio sustiprinimo, kur išsigandę pasislėptų. Tik surinkti ir neturį kariško patyrimo, kreipasi į karo tribūną ir centurijonus. Jie laukia, ką pastarieji įsakys. Neatsirado nė vieno taip narsaus, kad dėl naujo reiškinio nebūtų sumišęs. Barbarai, pamatę iš tolo ženklus, liaujasi puolę. Iš karto jie mano, kad grįžę legijonai, apie kuriuos buvo girdėję iš belaisvių, kad toliau nukeliavę. Paskui, pažiūrėję su panieka į tokį mažą skaičių, pradėjo pulti iš visų pusių.

XL.

Gurguolininkai bėga į artimiausią kalnelį. Greitai nuo čia nublokšti, metasi prie vėliavų ir manipulų, tuo dar labiau išgąsdindami įbaugintus kareivius. Vieni siūlo, kadangi taip arti yra stovykla, išsirikiavus trikampiu, greitai prasilaužti ir, jei tula dalis apsupta žus, tai nors galėsią išgelbėti likusius. Kiti siūlo, kad stovėtų ant kalnelio ir visi vienodą likimą kentėtų. Tam senieji kareiviai nepritaria, apie kuriuos sakėme, kad iškeliavę kartu su vėliavomis. Ir taip, pasitarę tarp savęs, vadovaujami romėnų raitelio Kajaus Trebonijaus, kuris jiems buvo paskirtas

viršininku, prasiveržia per priešų vidurį ir visi lig vienam sveiki atvyksta į stovyklą. Juos sekdami, išsigelbėja dėliai kareivių narsumo tuo pačiu puolimu raiteliai ir gurguolininkai. Bet tie, kurie buvo sustoję ant kalnelio, dar iki šiol neįsigiję kariško patyrimo, negalėjo laikytis nei to plano, kurį buvo priėmę, kad gintųsi aukštesnėje vietoje, nei sekti paskui tą jėgą ir smarkumą, kuris rodėsi kitiems padėjęs, mėgindami nusileisti į stovyklą, pateko į nepatogią vietą. Centurijonai, kurių žymi dalis iš žemesniųjų kitų legijonų centurijono laipsnių už narsumą buvo pakelti į aukštesniuosius šio legijono centurijonus, kad nenustotų anksčiau įgytos karo garbės, narsiausiai kovodami, žuvo. Dėliai šių centurijonų narsumo, priešai priversti buvo pasitraukti ir dalis kareivių, visai neikėtai, sveiki sugrįžo į stovyklą, dalis — barbarų psu pla, žuvo.

XLI.

Germanai netekę vilties paimti stovyklą, kadangi matė mūsiškius jau sustiprinimuose stovinčius, su tuo grobiu, kurį buvo paslėpę miškuose, pasitraukė už Reino. Tačiau ir pasišalinus priešams tokia didelė baimė buvo, kad net tą naktį, kai Kajus Voluzenas, pasiųstas su raiteliais į stovyklą atvyko, negalėjo įtikinti, kad atvyko Cezaris su sveika kariuomene. Juos visus taip buvo apėmusi baimė, kad, beveik netekę proto, tvirtino, jog, sunaikinus visus Cezario kariuomenės būrius, raiteliai gelbėjosi bėgimu, ir įrodinėjo, jei būtų Cezario kariuomenė sveika, tai germanai nebūtų puolę stovyklos. Šią baimę išsklaidė Cezario atvykimas.

XLII.

Jis, sugrįžęs ir gerai žinodamas apie karo pasekas, buvo nepatenkintas tiktai vienu dalyku, kad kogortos buvo išleistos iš savo sargybų ir sustiprinimo ir kad jie neprivalėję palikti tos vietos net svarbiausiu reikalu. Jis manė, kad šiame netikėtame priešų puolime daug nulėmusi laimė, o dar daugiau, kad barbarai tos pačios laimės buvo nukreipti beveik nuo pačio pylimo ir stovyklos vartų. Visų šių dalykų, rodosi, verta didžiausio nusistebėjimo ta aplinkybė, kad germanai, kurie tuo sumetimu buvo perėję per Reiną, kad Ambijorigo kraštą nuteriotų, atsinešindami pas romėnų stovyklą, Ambijorigui suteikė labai laukiamą pagalbą.

XLIII.

Cezaris, vėl iškeliavęs terioti priešų ir surinkęs didelį raitelių skaičių iš kaimyninių valstybių, išsiuntinėjo kariuomenę į visas puses. Visi kaimai ir vienkiemiai, kokius tik kas buvo pastebėjęs, padegami, gyvuliai iš žudomi, grobis iš visų vietų išvežamas. Javai ne tik nuo tokios didelės daugybės gyvulių ir žmonių suvartojami, bet ir dėl lietingo metų laiko sunaikinami taip, kad, šiems išvedus kariuomenę, reikėsią žūti nuo bado. Ir dažnai pasitaikydavo, kad, į visas puses išskirščius tiek daug raitelių, belaisviai žvalgydavosi Ambijorigo, kurį ką tik matė bėgantį ir tvirtino, kad jis dar ne visai iš akių išnykęs. Atsiradus viltiai sugauti Ambijorigą, tie kareiviai, kurie, imdamiesi neįmanomo darbo, manė įsigysią ypatingo Cezario palankumo, beveik perviršijo žmogaus jėgas. Rodėsi, kad visada tik truputį trūksta iki visiško lai-

mėjimo. Ambijorigas gelbėjosi nuošaliose vietose miškuose ir kalnų pakriaušėse ir nakties tamsos slepiamas, traukė įvairiomis kryptimis į įvairias puses, saugojamas ne daugiau kaip keturių raitelių, kuriems vieniems išdrįso pavesti savo gyvybę.

XLIV

Tokiu būdu Cezaris, sunaikinęs kraštus ir netekęs dviejų kogortų, nuvedė kariuomenę į remų miestą Durokortą ir, paskyręs toje vietoje Galijos susirinkimą, nutarė ištirti senonų ir karnutų sąmokslą, o Akoną, kuris to sumanymo buvo vadu, paskelbęs ant jo gana smarkų apkaltinimą, sulig sentėvių papročiu, nubaudė. Kai kurie, išsigandę teismo, pabėgo. Ištrėmęs juos iš tėvynės, du legijonu treverų, du lingonų, šešis likusius legijonus Agedinico mieste senonų krašte žieminėse stovyklose pastatė ir, aprūpinęs kariuomênę maistu, kaip paprastai, iškeliavo į Italiją eiti teisėjo pareigų.